

## Texty veřejný kult a odraz náboženství ve veřejném životě

### Ovidius Kalendář I. 335-346:

*Oběť, jež po vítězství se vzdává, ta „viktima“ slove,  
nepřítel podroben když jest, „hostia“ říká se jí.  
K oběti stačilo dříve, když člověk chtěl získat si bohy,  
obilí na drobno mleté, v němž byla smíšena sůl.  
Neznali dříve slz, jež skapaly se stromu myrhy,  
které z dalekých krajů přes moře vozívá loď,  
neznali kadidlo od Eufratu ni z Indie zázvor,  
šafránu uzoučkých lístků, bliznu jenž červenou má.  
Oltář se spokojil tehdy i jalovcem, domácí vonným,  
vavřín vesele prskal, ohně když objal jej žár.  
Do věnců uvitých z lučního kvítí když přidat kdo mohl  
fialek zahradních trochu, bohatým nazýván byl.  
Nůž, jímž otvírány jsou útroby zabitých zvířat,  
nebyl tenkrát známý, netekla obětí krev.  
Z krve žravého vepře první se těšila Cerés,  
na škůdce osení svého za trest když poslala smrt.  
Pomsta jí jala, když slyšela z jara, že osení bujné,  
plné mléka a mízy, rozrývá rypákem vepř.  
Vepř si odpykal za to. Ten příklad měl k výstraze býti  
také i tobě, ó kozle, abys neničil rév.  
Tebe když uviděl kdosi, jak révoví zuby si brousíš,  
s tichou bolestí k tobě takovou promlouval řeč:  
„Jen si na révě chutnej! Však vína přec dost zbude,  
aby na tvoji hlavu obětník mohl ji lít“.  
Slova ta stala se skutkem. Když víno ti po rozích stéká,  
radost velikost Bakchus ze tvé vždy oběti má.  
Takto vlastní jich hříchy jsou na škodu kozlům i vepřům.  
Ale co nevinné ovce, nebo co zavinil skot?*

**Suet. Nero, VI. 16** „...(byli) popravení křesťané, druh to lidí propadlých nové a škodlivé pověře“

**Životopis Alexandra Severa od Aelia Lampridia:** „Chtěl postavit chrám Kristovi a přijmout jej mezi bohy. To prý zamýšlel i Hadrianus, který rozkázal ve všech městech stavět chrámy bez soch. A protože nejsou zasvěceny žádnému božstvu, nazývají se ještě dnes Hadrianovy. On prý je však připravoval k uvedenému účelu.“

*Jeho úmysl však překazili kněží, kteří zkoumali obětní zvířata a zjistili, že by se všichni lidé stali křesťany a ostatní chrámy by byly opuštěny, kdyby to učinil.“*

**Res gestae – Monumentum Ancyranum:** *„Vydáním nových zákonů jsem opět uvedl do života mnohé příklady našich předků, mizících už z našeho života, a sám jsem předal mnohé vzorné činy k napodobení potomkům. Občanským válkám jsem učinil konec, když jsem se ujal svrchované vlády se souhlasem všech, a řízení státu jsem přenesl z pravomocí své na senát a na rozhodování národa římského.“*

**Suet. Tiberius 36:** *„Cizozemské náboženské obřady, zvláště egyptské a židovské rituální zvyklosti, zarazil, donutil ty, kdož lpěli na takové pověře, spálit náboženská roucha s veškerými příslušnými nástroji. Židovskou mládež pod záminkou vojenské služby rozptýlil do provincií s drsnějším podnebím, ostatní příslušníky téhož kmene nebo stoupence podobných směrů vykázal z Říma, pohroziv trvalým otroctvím těm, kdo by neuposlechli. Rovněž vypudil astrology, ale vyhnanství prominul těm, kteří prosili o milost a slibovali, že svého umění zanechají.“*

**Cicero De off I, 45:** Ovšem i na samém zřízení společenském se zakládají různé stupně povinností, podle nichž lze rozhodnout, kdy kterému jednání máme dát přednost, a to tak, že na prvním místě nás zavazují povinnosti vůči bohům, na druhé vůči vlasti, na třetím vůči rodičům a tak postupně vůči ostatním lidem.

**Vitruvius Deset knih o architektuře I.7,1-2:** Posvátným chrámům těch bohů, v jejichž ochraně se obec cítí nejvíce, jakož i Iovovi, Lunoně i Minervě, se přidělila staveniště na místech položených nejvýše, odkud lze přehlédnout největší část města. Mercuriovi na fóru anebo, tak jako Isidě a Serápidovi, na tržišti; Apollonovi a Otci Liberovi vedle divadla; Héraklovi v těch městech, kde nejsou cvičiště (gymnasia) ani amfiteátry, u cirku; Martovi vně města, a to u městského vojenského cvičiště (campus); Venuši pak u přístavu.

Ostatně to tak stanovili i etruští haruspikové ve spisech o svém umění, aby svatyně Venušiny, Vulcanovy a Martovy byly lokalizovány vně hradební zdi...

Jestliže pak bůh Mars bude zasvěcen vně hradeb, nevznikne zajisté mezi občany ozbrojený spor, přičemž za válečného nebezpečí bude Mars uchovávat hradby ve své ochraně před nepřáteli.

Dále se určí Cereře staveniště na místě mimo město, a to na takovém, jež lidé stále nenavštěvují z jakéhokoli důvodu, nýbrž jenom tehdy, když je to kvůli oběti;

k tomu místu se má vzhlížet s posvátnou úctou, počestně a s bezúhonnými mravy.

**Plútarchos, Camillus, 5:** Pro desátý rok války zrušil sněm ostatní úřady a jmenoval Camilla diktátorem; ten si vybral za velitele jízdy Cornelia Scipiona a především učinil slib, že skončí-li válka šťastně, uspořádá veliké hry k počtě bohů a zasvětil chrám bohyni, kterou Římané nazývají Mater Matuta. Soudíme-li podle obřadů konaných na její počest, mohli bychom ji nejspíše pokládat za Leukotheu. Římské ženy přivádějí totiž při těchto obřadech do svatyně otrokyni, bičují ji a ji vyhánějí a berou do náručí děti svých sester místo vlastních...

**Livius Ab Urbe condita XXXIV, 53** Chrámů bylo zasvěceno v tomto roce (194 př. n. l.) několik. Jeden bohyni Iuno Matuta na Zeleném náměstí, zaslíbený a zadaný pro stavbu před čtyřmi roky konsulem Gaiem Cornelliem za války galské; zasvětil je teď censor. Druhý chrám patřil Faunovi. Aedilové Gaius Scribonius a Gnaeus Domitius zadali stavbu tohoto chrámu před dvěma lety z peněz vybraných na pokutách. Chrám zasvětil Gnaeus Domitius jako městský praetor. Chrám bohyně Fortuny – Štěstěny, zvané Primogenia – prvorozená, zasvětil Quintus Marcius Ralla, jeden z dvoučlenné komise, zvolený právě pro tento účel. Deset let před tím jej zaslíbil za punské války konsul Publius Sempronius Sophus a jeho stavbu zadal on sám jako censor. A chrám Jovův na „Ostrově“ zasvětil Gaius Servilius, jeden z dvoučlenné komise. Zaslíben byl šest let předtím za galské války praetorem Luciem Furiem Purpurionem; on jej také ve funkci konzula potom zadal ke stavbě.

**Plútarchos, Camillus, 5:** Když bylo město (Veje) útokem dobyt a Římané odváželi a odnášeli nesmírné množství drahocenných věcí, stál Camillus na hradě a nejprve slzami v očích přihlížel tomu, co se dalo, potom, když ho přítomní velebili, vztáhl ruce k bohům a takto se modlil: *„Nejvyšší love a vy bohové, kteří shlížíte na dobré i špatné skutky, vy sami snad cítíte stejně jako Římané, že nikoli proti právu, nýbrž v nutné sebeobraně trestáme nepřátelské a zpupné město. Je-li však i nám určen oplátkou za nynější štěstí nějaký trest, prosím, aby se pro blaho města a římského vojáka omezil pouze na mne a byl co nejmírnější.“* Po těchto slovech se otáčel doprava, jak jsou Římané zvyklí se obracet při modlitbě a projevu úcty ...

**Livius Ab Urbe condita V, 13:** Pochmurnou zimu vystřídalo léto kruté a zhoubné pro všechny živé tvory, buď, že nastala při nestálosti počasí tak náhle změna v opak, anebo z nějaké jiné příčiny. Protože při té neléčitelné zhoubě nebylo možno nalézt její původ ani konec, nahlédli kněží podle usnesení senátu do knih Sibylliných. Kněžské dvoučlenné kolegium pro konání obřadů usmířilo Apollona, Latonu, Dianu, Hercula, Mercuria a Neptuna hostinou bohů, tehdy poprvé v městě

Římě uspořádanou, trvající osm dní na třech prostřených lehátkách, a to s nádherou největší, jakou tehdy dovedli vystrojit. Také soukromě byl ten obřad slaven. Po celém městě prý byly otevřeny brány, všechny potřeby denního užitku byly dány všem bez rozdílu k veřejné dispozici; známé i neznámé příchozí prý všude vítali jako hosty, i s nepřáteli rozmlouvali laskavě a vlídně, zdržovali se hádek a sporů. Také spoutaným vězňům prý na ty dny sňali okovy a potom prý si z toho dělali svědomí, že zase spoutali ty, kterým bohové přinesli tu pomoc.

**Livius Ab Urbe condita XXXIV, 55:** Na počátku roku, v němž byli konsuly Lucius Cornelius a Quintus Minucius (r. 193 př. n. l.), byla hlášena tak silná zemětřesení, že lidé už byli rozmrzelí nejen z nich samotných, ale i z prosebných slavností nařízených právě kvůli nim. Nemohlo se totiž konat ani zasedání senátu, ani nebylo možno vyřizovat jiné úřední záležitosti, protože konsulové byli zaměstnání přinášením obětí a pořádáním smírných slavností. Konečně byli vyzváni kněží desetičlenného sboru, aby nahlédli do knih, a podle jejich věštné odpovědi byla konána prosebná slavnost třídenní. Lidé, zdobení věncem, vykonávali pobožnost hoštěním bohů ve všech chrámech; bylo nařízeno, aby všichni členové rodin obětovali současně.

**Livius Ab Urbe condita XLIV, 14:** Hned po Gallech přinesli pamfylští vyslanci do kurie zlatý věnec z dvaceti tisíc Filippových mincí; žádali, aby směli uložit dar ve svatyni Iova Nejlepšího a Největšího a vykonat oběť na Capitolu.